

Aanteekeningen over de Nederlandsche vertegenwoordigers van het geslacht *Blastodacna* Wocke (Lepidoptera, Cosmopterygidae.)

Lange jaren was er geen eenstemmigheid inzake synonymie van een viertal Europeesche soorten van het geslacht *Blastodacna* Wck., nl. *B. atra* Hw. en de daarmee verwante *hellerella* Dup., *putripenella* Z. en *vinolentella* H.S. Deze namen werden door verschillende schrijvers aardig door elkaar gehaspeld, nu eens vereenigde men ze onder één soort, dan werden zij als vier aparte soorten beschouwd.

Wat de geschiedenis van de systematiek van deze soorten in ons land betreft, deze begon met de „Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland”; in het derde deel van dit werk, waarin de Microlepidoptera door de Graaf en Snellen bewerkt werden, is op p. 285 (No. 255, 1866) de naam *Laverna atra* Hw. te vinden, welke soort in meidoornvruchten zou leven. Snellen beschrijft verder in „De Vlinders van Nederland” (deel 2, p. 858, 1882) slechts een van de vier genoemde soorten als inlandsch, eveneens onder den naam van *Laverna atra* Hw., welke ook hij — vermoedelijk in navolging van „Bouwstoffen” — meidoornvruchten laat bewonen, terwijl *vinolentella*, *hellerella* en *putripenella* als synoniemen worden aangehaald. Bovendien vermeldt hij *vinolentella* nogmaals in een noot op p. 854: de rups van deze mogelijk goede, doch nog niet als inlandsch bekende soort, zou in jonge scheuten van appelboomen leven. Lycklama à Nijeholt neemt in zijn 1e en 2e „Naamlijst van de Nederlandsche Microlepidoptera” (p. 25, 1925, resp. 1927) nog steeds slechts een soort op, nl. *hellerella* Dup., welke hij in navolging van den Catalogus van Staudinger en Rebel in het geslacht *Blastodacna* Wck. plaatst, terwijl hij ook *atra* Hw. als synoniem vermeldt.

Inmiddels deed een *Blastodacna*-soort ook in de toegepast-entomologische literatuur veel van zich spreken; het betrof de op appel levende soort, die o.a. uit Rusland, Duitschland, Scandinavische landen en ook uit Nederland gemeld werd als een zeer schadelijk insect, doordat de rupsen jonge scheuten geheel uitboorden en ze deden verwelken. De identiteit van dit insect was evenwel nog niet met zekerheid vastgesteld.

Twee belangrijke mijlpalen in de geschiedenis van onze *Blastodacna*'s waren een artikel van Fletcher en Stringer in „The Entomologist's Record and Journal of Variation”, jg. 45, p. 86—90 (1933) en het bekende boek van Pierce en Metcalfe „The Genitalia of the British Tineina”, p. 25, tab. XIII, 1935. De eerste schrijvers brachten na een nauwkeurige studie van de literatuur en van het

materiaal uit het Britsche Museum heel wat orde in de verwarring. Aan kleur en teekening konden zij vier goede soorten onderscheiden, welke in het geslacht *Chrysoclista* Stt. werden geplaatst, nl. *Chr. vinolentella* H.S. de op wijnstok levende soort, welke toen alleen uit Duitschland bekend was; *Chr. atra* Hw., waarvan de rups in jonge appeltoten leeft en *Chr. hellerella* Dup., die zich met meidoornbessen voedt; of de vierde soort, *Chr. putripenella* Z. een goede soort was, konden zij niet met zekerheid uitmaken. Aangezien deze soort niet in Engeland voorkomt, spraken zij het vermoeden uit, dat dit een continentaal ras van *B. hellerella* Dup. zou zijn. Deze schrijvers hadden evenwel nog geen materiaal uit België en Nederland onderzocht.

Pierce en Metcalfe kwamen twee jaar later op deze kwestie terug: een studie der genitalia leverde geheel ander resultaat: *Blastodacna atra* Hw. zou slechts een synoniem van *hellerella* Dup. zijn, terwijl ook *vinolentella* Meyr. (nec H.S.) en *putripenella* Z. alle als synoniemen van dezelfde soort zouden moeten worden beschouwd.

Deze conclusie was eenigszins bevreedend, daar immers groote verschillen in biologie tusschen de appelsoort en de meidoornsoort bekend waren. In Nederland is dit reeds in 1936 den tweeden schrijver opgevallen, toen hij vlinders kweekte uit de rupsen, die hij in zijn tuin in jonge appelscheuten had aangetroffen. Bij de determinatie ervan met behulp van het boek van Snellen kwam hij op *B. hellerella* Dup. uit: de beschrijving van den vlinder klopte precies; de biologie kwam evenwel in het geheel niet overeen, daar Snellen, zooals gezegd, van deze soort meidoornbessen als voedsel vermeldt. Om dit vraagstuk tot klaarheid te brengen, was het de aangewezen weg, te probeeren de vlinders van de meidoornsoort eveneens te kweken, wat den schrijvers tenslotte is gelukt. Eenige rupsjes werden in het najaar 1936 te Hilversum in *Crataegus*-bessen aangetroffen; in het volgende voorjaar werd een motje eruit gekweekt, dat opvallend van de appelsoort in kleur verschilde, wat ons vermoeden bevestigde, dat dit een goede soort zou zijn.

De veronderstelling, dat larven, die aan zoo verschillend voedsel als appelscheuten en meidoornbessen gebonden zijn, eenige verschillen in de bouw der monddeelen aan den dag zouden leggen, zooals dit bij vliegenmaden zoo vaak het geval is, werd niet bewaarheid: een microscopisch onderzoek leverde niet de minste verschillen op.

Ook wij namen daarom de toevlucht tot de studie der genitalia. Hiervoor was gekweekt materiaal van beide geslachten noodig. De appelsoort was gemakkelijk te verkrijgen, doch het duurde twee jaar, voordat wij voldoende materiaal van de meidoornsoort rijk waren. Dank zij de vriendelijke medewerking van de heeren Fletcher en Stroud en

van den heer *Stringer* van het Britsche Museum waren wij in de gelegenheid gesteld, het Engelsche materiaal met dat van ons land te vergelijken.

De resultaten van dit onderzoek komen op het volgende neer. *Blastodacna atra* Hw. is de typische melanistische vorm van de appel bewonende soort, voorloopig alleen uit Engeland en uit één plaats in het Noorden van Frankrijk bekend; wat onder den naam van *B. putripenella* Z. bekend was, blijkt de bij ons algemeene appelscheutenboorder te zijn, die echter niets anders is dan het heldergekleurde continentale ras van *B. atra* Hw. (en niet van *B. hellerella* Dup. zooals *Fletcher* en *Stringer* meenden); zij behoort voortaan te heeten: *B. atra* Hw. var. *putripenella* Z. *B. hellerella* Dup. is de meidoornsoort, die zoowel in Engeland, als ook op het Continent — en in ons land — voorkomt. Het is een goede soort; hoewel het vrouwelijk genitaalapparaat slechts weinig verschillen met dat van *B. atra* vertoont, zijn de mannelijke genitalia duidelijk verschillend door den vorm van de anellus. Vermoedelijk hebben wij met twee zeer nauw verwante soorten te doen, waarvan de eene pas kort geleden uit de andere ontstaan is.

Dat *Pierce* en *Metcalf* dit verschil over het hoofd zagen ligt vermoedelijk aan de bepaalde, uniforme wijze, waarop zij de genitalia insluiten en afbeelden, nl. eenigszins van anderen gezien (verg. hun boek); zoo is genoemd verschil juist het minst opvallend. Om den vorm van den sacculus bij deze soorten te bestudeeren, moeten de genitalia van ter zij beschouwd worden.

B. vinolentella H.S. tenslotte, waarvan wij eenig Duitsch materiaal mochten onderzoeken, blijkt eveneens een goede soort te zijn. Tot nu toe is zij alleen uit Duitschland bekend. Er bestaat weinig kans, dat zij ook in ons land zal worden aangetroffen, aangezien deze soort in wijnstok leeft.

Samenvattend kunnen wij dus zeggen, dat *Fletcher* en *Stringer* geheel terecht *atra* (appel), *hellerella* (meidoorn) en *vinolentella* (wingerd) als goede soorten beschouwden; eveneens hadden zij gelijk door de specificiteit van *putripenella* (blijkt nu te zijn de Continentale appelsoort) in twijfel te trekken: het is inderdaad een variëteit, doch niet van *hellerella*, zooals zij dachten, maar van *atra*. *Pierce* en *Metcalf* hadden gelijk, de door *Meyrick* in zijn "Handbook of the British Lepidoptera" genoemde soort *vinolentella* Meyr (nec H.S.) als een synoniem van *atra* Hw. te beschouwen. Voorts deelen wij eveneens de meening van de laatste schrijvers, dat de genoemde soorten, naast eenige andere, o.a. een inlandsche soort, (*Spuleria*) *aurifrontella* Hb., niet in het geslacht *Chrysoclista* Stt., doch in het geslacht *Blastodacna* Wck. thuis hooren. Een uitvoeriger studie over deze materia zal binnenkort elders verschijnen.

De twee genoemde *Blastodacna*-soorten kunnen, zooals gezegd, reeds door hun kleur worden onderscheiden en wel als volgt :

<p><i>B. atra</i> Hw. var. <i>putripenella</i> Z.</p> <p>Grondkleur v. d. voorvleugels donker koffie-bruin.</p> <p>Lichte teekening wit, opvallend gemengd met geel.</p> <p>Wortel van den binnenrand gemengd met geel.</p> <p>Patagia niet opvallend licht gerand *).</p>	<p><i>B. hellerella</i> Dup.</p> <p>Grondkleur der voorvleugels grijsbruin met paarschen tint.</p> <p>Lichte teekening zuiver wit, slechts sporen van lichtgele kleur in de discus.</p> <p>Wortel van den binnenrand nooit met geel gemengd.</p> <p>Patagia scherp wit gezoomd *).</p>
--	--

Bovendien heeft *atra* bredere voorvleugels, terwijl *hellerella* veel slanker van habitus is en smaller voorvleugels heeft.

Wat de biologie betreft, deze is bij de twee soorten zeer verschillend. De rups van *B. atra* Hw. var. *putripenella* Z. is grijs-groen met een breede, lichtbruine dwarsstreep op elk segment, vooral duidelijk op segmenten 5—9 of 10; kop, halsschild en anaalschild donker bruin. Het ei overwintert vermoedelijk. De rups leeft in eindscheuten van *Pyrus malus* L. en *P. communis* L.; in het voorjaar voedt zij zich met het zachte, sappige gedeelte van den jongen scheut, doch laat het reeds verhoude gedeelte onaangestast. Tegen het einde van Mei is zij volwassen, midden Juni is in uitgeboorde scheuten, waarvan de bladeren erdoor verwelken, de roodbruine pop te vinden. De scheut vertoont dan aan het einde een kleine gepraeformeerde vliegopening: zoo zorgt de rups ervoor, dat de uitgekomen vlinder gemakkelijk zijn oude woning kan verlaten. Bij het uitkomen blijft de pophuid binnen in den scheut. De eerste vlinder kwam te Hilversum op 17 Juni uit, de laatste op 19 Juli.

De rups van *B. hellerella* Dup. is licht rose met een bruine tint; kop en halsschild licht bruin, soms donker bruin gevlekt; het darmkanaal schemert meestal donker door, hetgeen zeer in het oog valt; het lichaam is schaars bezet met licht grijze haren. De rupsen leven in den nazomer in de bessen van *Crataegus monogyna* Jacq. en *Oxyacantha* L., waarvan zij het vruchtvleesch wegknagen, terwijl de schil onaangestast blijft; zij dringen de bes bij den kelk binnen en knagen eerst het vruchtvleesch om de pitten weg. De aangestaste bessen kan men gemakkelijk indrukken. Verzamelt men de bessen tegen het einde van September, dan komen al

*) Alleen bij zeer frissche exemplaren duidelijk verschil.

spoedig de rupsen te voorschijn. De pop is lichtbruin. In Mei komen de vlinders te voorschijn; de eerste verscheen in Hilversum op 17 Mei, de laatste op 6 Juni.

Wij hopen, dat de verschillen tusschen onze twee *Blastodacna's* thans voldoende naar voren zijn gebracht, zoodat het onderscheiden ervan voortaan geen moeilijkheden zal opleveren. Het zij terloops opgemerkt, dat meidoornbessen nog andere rupsensoorten herbergen, zoodat het zeer de moeite waard is deze kweek eens te beproeven.

Amsterdam,
Hilversum,

October 1938.

A. DIAKONOFF.
C. DOETS.

Boekaankondiging.

Van Dr. W. J u n k ontvingen wij eenige werken ter aankondiging, n.l.:

1e. *Scientiae Naturalis Bibliographia*, Annus I. 1937, Pars I, 70 pag.

Hiervan verschijnen jaarlijks 2 afleveringen tegen f 2.— per jaargang. Het bevat een alphabetische lijst van alle afzonderlijk verschenen werken op het genoemde gebied. Tevens bevat het opgaven omtrent belangrijke werken zoowel van Dr. J u n k 's eigen uitgeverij, als van andere uitgevers, hieronder veel over insecten, waarvoor hij zich, zooals bekend is, steeds in 't bijzonder interesseert. Ter kennisneming diene, dat Dr. J u n k zijn antiquariaat heeft overgedaan aan Dr. L i e b s t ä d t e r & C o. met het oude adres Frankenslag 14, terwijl hij zelf als uitgever werkzaam blijft met adres Van Bléiswijkstraat 87. Zijne bevindingen als antiquair heeft hij nedergelegd in zijn werk: 50 Jahre Antiquar, dat binnenkort verschijnen zal.

2e. *Hymenopterorum Catalogus*, Pars 6, *Sirecidae*, van H. H e d i c k e, 32 pag. prijs f 2.50, voor intekenaren f 2.—.

3e. *Orthopterorum Catalogus*, Pars 1, *Tettigoniidae*, 1ste gedeelte, van R. E b n e r, prijs f 5.50, voor intekenaren f 4.50.

Beide zijn op dezelfde degelijke manier bewerkt als de bekende catalogi der Lepidoptera en Coleoptera van dezen uitgever.

J. C. H. DE MEIJERE.

Medewerking verzocht.

Ten einde te kunnen komen tot een zoo volledig mogelijke kennis van de soorten *Goudwespen* (Chrysididae en Cleptidae) die tot nu toe in ons land aangetroffen zijn, verzoek ik